

2018

2017-2018-yil
umumiy o`rta ta`lim
maktablari 9-sinf
o`quvchilari uchun
tarix fanidan imtihon
materiallari javoblari

Tarqatish taqiqlanadi

9-sinf Tarix Javoblar:

1-BILET

1. Mil.av 2-ming yillikda Bobil podsholigi mesopatamiya Janubidagi eng yirik qudratli davlatga aylandi. Bobil so`zining ma`nosi xudolar darvozasi degan ma`noni anglatadi. Bobilda 8 ta darvoza bor ularning ichidagi eng ko`rkami "Ishtar" darvozasidir. Bobil davlati taraqqiyoti cho`qqisiga XAmurappiy davrida(1792-1750) erishdi. Xamurappiy tarixda qonunlar yozuvchisi nomi bilan ham tanilgan. U 247 ta qonun yozgan. Xamurappiy davlatni 30 yildan ortiqroq boshqaradi. Shundan so`ng bobilni ko`chmanchi kassettlar bosib oladi. Nihoyat mil.av VII asrda yangi bobil podsholigiga asos solinadi(Navuxodonosor II).
2. Ismoil somoniy maqbarasi. Buxoro shahrining madaniyat va istirohat bog`I hududida I Somoniy maqbarasi qad ko`tarib turibdi. U IX asr da mavrounnahrning mashxur hukmdori Ismoli Somoniy tomonidan bunyod etilgan. Maqbaraning 4 tomoni ham deyarli bir xil o`lchamli va bir xil ko`rinishdadir. Pishiq g`ishtdan ko`tarilgan ushbu maqbaraning devoir ko`inishidan bo`yra to`qimasini eslatadi. Maqbaraning usti gumbaz bilan qoplangan. Gumbaz atrofiga 4 ta qubba o`rnatilgan.
3. Amir Temur 1336-yil 9-aprelda qadimgi kesh viloyatidagi(xozirgi shahrisabz) yakkabog` tumanida(Xo`ja ilg`or qishlog`ida) tug`uladi. Uning to`liq ismi Amir TEMur ibn Amir Tarag`ay ibn Amir Barqul. Onasi Takinaxotun. Shayx Shamsiddin kulol Temurbekning piri bo`lgan.Amir temur mohir chavandoz va jangchi bo`lgan. Amir Temurning asosiy maqsadi markazlashgan davlat tuzish edi. Bu maqsadga 1370-yil 11aprelda erishadi ungacha eesa 1365-yil tarixda mshxur bo`lgan loy jangidallyosxo`ja ustidan g`alaba qozonadi. Amir Temur birin ketin hududlarni qo`lga kiritib boshlaydi. Jumladan sharqiy tirkiston tomon 1 necha m=yurish qiladi. Mug`ullarga zarba berib Farg`ona, O`rtor, Yassi va Sayramni bosib oladi. Hisor Badaxshon, Qunduzni ham egallaydi, 1381-yil Hirot, Seiston, Mazondaronni egallaydi. Shundan so`ng Saraxs, Jom, qavsiya, Sabzavor shaharlarini jangsiz egallaydi. Xorazmga 5 marta yurish qilib 1382-yilda egallaydi.Amir Temur tarixda 3 yillik[1386-1388] 5 yillik[1392-1396] va 7 yillik[1399-1404] yurishlarni amalga oshiradi. Bu yurishlar davomida Eron,Ozarbajon, Iroq, Suriya, Kavkaz kabi hududlarni egallaydi. U 1402-yil Usmoniylar imperiyasi hukmdori Boyazid bilan Anqara jangida to`qnashadi va g`alaba qozonib, Evropani Usmoniylardan asrab qolib, Yevropa haloskori nomiga sazovor bo`ladi. Amir Temur 1405-yil 18fevralda Xitoyga bo`lgan yurishida halok bo`ladi.
4. Migratsiya(lotin.ko`chaman)- u yoki bu davlat aholisining bir hududdan boshqa hududga yoki bir mamlakatdan 2-mamlakatga ko`chishi.

2-BILET

- 1.Qadimgi Yunoniston Bolqon yarimoroli va O`rtaay dengizi oralig`ida joylashgan.Yunonistonda eng qadimgi sivilizatsiyalardan biri paydo bo`lgan.2-mingyillikda Janubiy Yunoniston va Krit orolida ilk shaharlar vujudga kela boshladi (Knoos, Miken, Trinf, Pilos).Yunonlar odamlar yashaydigan joyni Oykumena deb atashgan.Yunonlarda shahar Polis deb atalgan.Og`ir qurollangan jangchilar Goplit deb atalgan.Ularning jangovar safga tuzulishi falanga deb atalgan.Afina shahriga 2 mingyillikda asos solingan.Afina aholisi 3 guruhga bo`lingan.Ular (fuqarolar, chetelliklar, qullar).Afinada xususiy maktabpolistra (14 yoshdan) oliy talim esa 3-4 yil bo`lgan.U yerda astronomiya, geometriya, geografiya,tarix o`qitilgan.Sparta davlatida mill.avv 12 asrda janubiy yunoniston(Lakonika) hududida tashkil topgan.Bu yerda periekklar yarim ozod kishilar, elotlar qullardir.Yunonlar 8-6 asrlarda kaloniyalarga asos slogan.Jumladan Oliviya, Xersones, Pantikapey va boshqalar.8-asrda 24 ta harfdan iborat alifboga asos soladi.Ularda markaziy maydon AGORA hisoblanadi.Yunonlar mill avv 490-449 yillardagi yunon-fors urushlarida g`alaba qozonadi.
- 2.Misr ehromlari.Piramidalar qadimga va o`rta podsholiklar davrida bunyod etilgan.Piramidalar 4-ming yildan buyon o`zgarasdan turibdi.Eng mashhur piramidalar Xufu, Xafra, Menkaura.Eng kattasi Xufu(yunonlar uni Xeops deb atashadi).U mill.avv 2600-yil qurilgan.Balandligi 147 metr.Piramidalar qurilishiga har biri 2 tonnadan og`irroq bo`lgan 2,5 million dona toshdan foydalanilgan.firavnlarning mumiyolangan jasad solingan tosh tobut-sarkofag bo`lgan.Piramidalarni Sfinks qo`riqlagan. Uning balandligi 20 metr bo`lgan.
3. A.Navoiy 1441-yil 9-fevralda Hirotida tug`ilgan.Otasi G`iyosiddin Bahodir bo`lgan.Navoiy 4 yoshida maktabga borgan.10-12 yoshida she`rlar yoza boshlaydi.15 yoshida shoir sifatida elga taniladi.Turkiy tildagi she`rlarini Navoiy, Forsiy tildagilarini Foni taxallusi bilan yozdi.U 5 kitobdan iborat Hamsani yaratdi.Bundan

tashqari o'zbek tilidagi she'rlarini to'plab 4 qismdan iborat "Manolar xazinası" devonini tuzdi. Keyinchalik esa forsiy tilda yozgan she'rlarini to'plab "Devoni foniy"ni yaratdi. Navoiy 1501-yil vafot etdi.

4. Rezidensiya- lotincha bir davlat diplomatic vakillarining qarargohi.

3-BILET

1. Qang' davlati. Xitoy manbalaridan bu davlatning Qang'yuy deb atalgani malum. Mill. avv 3-asrda unga saklar asos solgan. Uning poytaxti Qang'dez bo'lgan. Xitoy manbalarida bu shahar Bityan deb atalgan. Qang' davlatining asosiy shaharlar Sirdaryo sohillari bo'ylab joylashgan. Mill. avv 2-asr oxirida qudratli davlatga aylandi. Uning hududidan Buyuk Ipak yo'lining shimoliy tarmog'i o'tgan. Uning aholisi qang'arlar deb atalgan. Milodiy 3-asrda Qang' davlati parchalanib ketdi.

2. Geradodning aytishicha Semiramida osma bog'larini qadimgi Ossuriya podshohi-malika Semiramida (asl ismi Shommuramat) mill. avv 8-asrda barpo ettirgan. Bog' supaga o'xshash qilib qurilgan. Supalar ustiga tuproqlar tashlanib unga xar hil gullar va ko'chatlar o'tqazilgan. Har bir qavatga zinalar orqali chiqilgan. Har kuni ko'plab qullar tepaga suv tashishgan. Bog'ni ustunlar ushlab turgan. Keyinchalik bu bog'ni Bobil podshosi Novoxondonosor 2 vayron qilib tashlagan.

3. A. S. Pushkin 1799-yil Moskva shahrida tug'ildi. Peterburg litseyida o'qib talim oldi. Pushkin podshoning mustabit xokimyatini ag'darish uchun kurashgan dekabristlarga hayrihohlik bildirdi. O'z sherlarida zulm va krepastrylikni qoraladi. Bu esa podsho va hukmron tabaqalarda norozilik uyg'otdi. Shu tufayli u bir necha marta surgun qilindi. Pushkinning dushmanlari turli ig'volar tarqatib oxir oqibatda Fransiya elchisining o'g'li J. Dantes bilan duel uyushtirishga erishdilar. Ulug' shoir duelda halok bo'ldi.

4. Konvensiya-(lotincha shartnoma) ko'p tomonlama xalqaro shartnoma turlaridan biri

4-BILET

1. Franklar davlati. Franklar qadimda Reyn daryosining quyi oqimida yashashgan. Ular german qabilalari ichida eng madaniyatli hisoblangan. Jumladan gotlar va langobartlar kabi hayvon terisidan emas matodan kiyim kiyishgan. Soch-soqollarini olib yurishgan. Franklarda faqat qirol oilasiga mansub kishilargina uzun soch bilan yurishlari mumkin bo'lgan. Franklar davlatiga Mirovinglar sardori Xlodvig 486-yilda asos soladi. 10-asrda Fransiya deb atala boshlaydi. Franklar rimdan xristianlikni qabul qiladi. Franklar 534-yilda Burgundiyani 536-yilda esa Provansni egallaydi. Xlodvig davrida mamlakat viloyatlarini graflar boshqargan. Ular yana sud ham qilishga haqli bo'lishgan. Xlodvig hukmronlik davrida "Sali haqiqati"ni yozdirgan. 2. Ichan qal'a Xiva shahrining shaxriston qismidir. Unga Bog'cha, Polvon, Tosh, Ota deya nomlangan to'rtta darvoza orqali kirilgan. Ichan qal'aga Muhammad Aminxon Kalta ninor nomi bilan mashhur bo'lgan minorani qurdirdi. Ichan qal'adagi minoralar qo'sh usulida (ro'parama-ro'para) qurilgan. Ichan qal'a 1961-yil memoriy yodgorlik sifatida alohida muhofazaga olingan va muzey qo'riqxonasiga aylantirilgan. Uning maydoni 26 gektarni tashkil qiladi. Unda 54 ta obida joylashgan. 1969-yildan muzey-qoriqxona Xiva "Ichan qal'a muzey qo'riqxonasi" deb ataladi. 1990-yilda Ichan qal'a Butunjahon yodgorliklari ro'yxatiga kiritildi.

3. Al-Xorazmiy (783-850) yillarda yashab ijod qilgan. Xorazm diyorida tug'ulgan. So'ngra u xalifa Mamun zamonida (813-833) Bayt ul hikmada mudir sifatida faoliyat ko'rsatgan. U 20 madan ortiq asar yozgan va bizgacha 10 tasi yetib kelgan. Matematikaga oid asarlari "Al jabr val muqobala" asari, "Hind hisobi haqida"; Geografiyaga oid "Kitob surat ul arz"; Tarixga oid "Kitob at tarix" kabilar. Xorazmiyning "Al jabr" risolasi 12 asrdayoq Ispaniyada lotin tiliga tarjima qilinadi. U algebra faniga asos soldi va tarixda o'chmas iz qoldirdi.

4. Demoblizatsiya-harbiy xizmatdan bo'shatish.

5-BILET

1. Arab qabilalari arabiston yarimoroli va unga tutash hududlarda yashagan. Ular somiy xalqlaridan bo'lib somiylarga arablardan tashqari yahudiylar, ossuriyaliklar, finikiyaliklar va oromiylar ham kirgan. Arabistonning eng taraqqiy etgan viloyatlari-Yaman va Xijoz. Rim tarixchilari Yamanni "Baxtli arabiston"(Arabia felix) deb atashgan. Eron shohi Xusrav I Yamanni 570-yilda egalladi. Muhammad payg'ambar 570-yil Makkada tug'ildi. Otalari Abdulloh, onalari Omina, bobosi Abdulmutallib, amakisi Abu Tolib. 610-yilda payg'ambar bo'ladi. U 622-yilda Makkadan Madinaga ko'chadi (hijrat). 630-yilda arablarning katta qismi musulmon bo'ladi. Shundan so'ng mamlakatni xalifalar boshqaradi. Bulardan Abu Bakr (632-634), Umar (634-644), Usmon (644-656), Ali (656-664). Usmon davrida Qur'on to'liq holiga keltiriladi. Qur'on 114 sur'adan iborat bo'lib, 23 yil nozil qilingan.

2. Xudayorxon saroyi Xudayorxon tomonidan 1863=1870- yillarda qurilgan. Memoriy obida gumbazsimon, "CHOR" uslubida qurilgan. Obidaning qurilishida xom va pishtgan g'isht, marmar, quyma ganch, parket, tosh, yog'och, tunuka har xil qimmatbaho toshlardan foydalanilgan. Saroyning bosh tarsi 1 qavat qilib qurilgan, pishiq g'ishtdan [26x26x5]. Uning peshtoqi bo'lib uning uzunligi 40 m bo'lgan. Saroy 3 qismdan iborat bo'lgan. 1- qismi saroy, 2va 3- qismlari xon harami va istiqomat xonalari bo'lgan. 1925- yildan saroyda Qo'qon shahar o'lkasining muzeyi faoliyat ko'rsatgan.

3. Maxmudxo'ja Behbudiy 1875-yil 19-yanvarda Samarqandda tug'ilgan. Behbudiy o' davrining diniy va dunyoviy bilimlarini chuqur egalladi. Samarqandda yangi usul maktabini ochdi. Bu maktab uchun qator darsliklar yaratdi. Chunonchi "Savod chiqarish kitobi" "Qisqacha umumiy geografiya" kabilar. Behbudiy yosh avlod tarbiyasida teatrning ham katta ro'l o'ynashini to'g'ri baholay oldi. Padarkush asari katta shuxrat qozondi. Behbudiy Samarqand deb ataluvchi gazeta va Oyna deb ataluvchi jurnal nashr ettiradi. Behbudiya kutubxonasini tashkil qilgan. O'rta Osiyo jadidlarining otasi deb tan olingan. 1919-yil vafot etgan.

4. Doktrina-(lotincha talimot) siyosiy rahbarlik tamoyili.

6-BILET

1. Old Osiyo davlatlari 2-mingyillikda tashkil topgan. Ular Ossuriya, Xett, Mitanni, Urartu kabi davlatlardir. Ossuriya mill. avv 20 asrda tashkil topgan. Uning poytaxti avval Oshshur keyin Nineviya bo'lgan. Asosiy mashg'uloti dehqonchilik va savdo-sotiq bo'lgan. Oshshurbanapal davrida sopol taxtachalardan osiyodagi eng yirig kutubxona barpo ettiradi. 605-yilda Ossuriya davlati vayron bo'ldi. Xett davlati mill. avv 18-asrda hozirgi Turkiya hududida tashkil topgan. Poytaxti Xattusa bo'lgan. Asosiy mashg'uloti dehqonchilik va chorvachilik. Mitanni hozirgi Suriya hududida tashkil topgan. Urartu Kavkazorti, Turkiyaning sharqi va Armanistonda tashkil topgan. Aholisini urartlar deyishgan. Poytaxti Tushpa bo'lib 9-8 asrlarda Sardur I va Menua davrida gullab yashnagan.

2. Sitorai Mohi Hosaning qurilishi 19-asrning o'rtalarida boshlangan va 1914-yilda qurib bitkazilgan. U Buxoro markazidan 2.5 km janubda joylashgan. Amir bu yerdan yozgi dam olish sifatida foydalangan. Uning qurilishida an'anaviy paxsa, guvala va xom g'isht bilan birga faner, tunika kabi qurilish ashyolaridan foydalanilgan. Hozirda majmua UNESCO tashkilotining Butunjahon yodgorliklari ro'yxatiga kiritilgan.

3. Mahmud Zamaxshariy 1075-yil Xorazmning Zamaxshar qishlog'ida dunyoga kelgan. U Buxoro, Marv, Nishopur, Isfaxon, Bag'dod va Makkada hayot kechirib ijod qiladi. U 50 dan ortiq asarlar yozgan. Uning arab tili fonetikasi va morfologiyasiga bag'ishlangan "Al mufasssat", Qur'oni karim tasviriga oid "Al kashshof" asarini yozadi. Zamaxshariy arab va g'ayri arablar ustoz, Xorazm faxri kabi nomlar bilan ulug'langan.

4. Kapital-o'z egasiga daromad keltiruvchi xususiy mulk (fabrika, zavod va boshqalar) o'z-o'zini ko'paytiruvchi sarmoyadir.

7-BILET

1. Ahamoniylar davlatiga mill. avv VI-asrda Eronda asos solingan. Uning asoschisi Kir II. U ulkan lashkar to'plab Armaniston, Lidiya, Bobilni zabt etdi, O'rtayerdengiziga chiqib Falastin va Finikiyani bo'ysundirdi. Doro I (522-486) yillarda hukmronlik qilgan. U qora dengizdagi skiflar ustiga yurish qildi. Shundan so'ng bolqon sharqidagi Frakiyani bosib oldi va yunon-fors urushlari boshlandi. U darik nomli oltin tanga zarb

ettirdi. Persepoldan o'rtayerga qadar shoh yo'liga asos soldi. Davlatni satrapliklarga bo'ldi. Markazi Suza va Ekbatana shaharlari. Aleksandr Makedonskiy mill. avv 330-yilda ahamoniylar davlatini zabt etti.

2. Ko'kaldosh madrasasi Ko'kaldosh tomonidan 1551-1575-yillarda bunyod etilgan. Memoriy obida o'rta asrlarda keng qo'llanilgan "chor uslubida" bunyod etilgan. Madrasaning umumiy o'lchovi 67.7x 44.9 metrni tashkil etadi. U yetti gumbazli. Madrasaning old tomoniga zinapoya ishlangan. 1998-yil asl holiga keltirilgan. Madrasa dastlab uch qavatli bo'lgan. Peshtoqi bilan balandligi 19.73 metr bo'lib sirkor parchin va girrix naqshlar bilan bezaklangan.

3. Imom Al Buxoriy. Muhammad ibn ismoil al Buxoriy 810-870-yillarda yashab ijod qilgan. Al buxoriy islom talimotiga oid 20 dan ortiq asar yozgan. Uning birgina "Al jome as saxix" asariga 7275 ta hadis kiritilgan. Uning hadislarini islom dinida qur'oni karimdan keyin turuvchi asosiy manbadir. 1998-yil oktabrda buyuk mutafakkir Imom al Buxoriy tavalludining 1225 yilligi nishonlandi. Samarqand yaqinidagi Hartang qishlog'ida unga atab yodgorlik barpo etildi.

4. Urbanizatsiya-(fransuzcha va lotincha-shaharga mansub) jamiyat hayotida shaharlar rolining va shahar aholisi salmog'ining ortib borishi. Qisqacha shaharlashuv.

8-BILET

1. Kushon podsholigiga milodiy 1 Nasrda Guyshuan qabilasidan bo'lgan Kudzula Kadfiz asos soladi. Uning davrida Afg'oniston va Kashmir qo'shib olinadi. Vima Kadfiz davrida davlad chegarasi yanada kengaydi. Kanishka davrida (78-123) poytaxt Baqrtiyadan Peshovarga (Pokiston) ko'chirildi. Surxon vohasidagi Kushon davlati yodgorliklari Dalvarzintepa, Fayoztepa, Zartepa, Xolchayon, Ayritomdan topilgan. Kushon davrida o'rta osiyoda oromiy yozuvi keng tarqaldi. Kushon yozuvi qadimdan mavjudligini Surxko'tal (Afg'oniston) yodgorligidan topilgan yunon alifbosidagi kushon bitiklari ham tasdig'laydi. Kanishka davrida Hindistonning bir qismi bosib olinadi. Shundan so'ng buddaviylik va zardushtiylik birgalikda milodiy 8-asrgacha o'rta osiyoda saqlanib qoldi. Keyin islom dini tarqalgan.

2. Buxoro arkinining qurilishi milodning boshlariga to'g'ri keladi va Eron podshosi hamda Siyovush nomi bilan bog'liqdir. Demak 7-asrga kelib Buxoro arki yaxlit memoriy ansambil holiga kela boshladi. Biroq bu jarayon 16-asrda yakun topadi. Ark qal'asi ilm-fan vazifasini ham bajargan. Qal'a devorining uzunligi 789.6 metr balandligi 16-20 metr maydoni 3.96 hektarni tashkil qiladi.

3. Abu Ali Ibn Sino 980-yilda Buxoro yaqinida Afshona qishlog'ida dunyoga keldi. Maktabni bitirgach ustozlari Abu Abdulloxdan mantiq, falsafa, riyoziyot va fiqh ilmini o'rganadi. Ibn Sino 17 yoshidayoq etiborli hakim va olim bo'lib yetishadi. U Urganchdagi xorazm mamun akademiyasida olimlar qatorida ijod qildi. U 1037-yil vafot etadi. Ibn Sino 450 dan ortiq asar yozadi va 43 tasi tibbiyotga doir. Uning 5 jildlik "Al qonun fit tib" (Tib qonunlari) nomli qomusiy asari 12-asrdayoq lotinchaga tarjima qilinib, to 17-asrgacha yevropa tabobatida asosiy qo'llanma sifatida foydalanilgan.

4. Feyleton-(fransuzcha) kundalik turmushda ro'y beradigan salbiy hodisalarni tanqid qilib yozilgan gazeta yoki jurnal maqolasi.

9-BILET

1. Qadimgi rim davlatiga mill. avv 753-yilda asos solingan. Bu terda eng katta daryo Po daryosi. Italiya so'zi yunoncha vitulus so'zidan buqa, buzoqcha degan ma'noni anglatadi. Mill. avv 8-asrda bu yerda 12 ta shahardavlatlarga asos solinadi. Rim davlatiga aka-uka Rem va Romul asos soladi. Rimda 509-yilda (6-asr) respublikaga asos solinadi. Rimda tub aholi-patretsiy; ko'chib kelgan aholi esa-plebeylar deb atalgan. Mamlakatni ikki konsul boshqargan. Rimda oddiy aholini manfaatini himoya qiluvchi xalq tribuni lavozimi ta'sis etilgan. Mill. avv 3-asr boshlarida barcha fuqarolar qonun oldida teng degan qonun qabul qilindi. Rimda markaziy maydon forum. Rimda 14 yoshga to'lmaganlar pushti toga, 14 yoshdan oshganlar oq toga kiyib yurishgan. Rimning bosh xudosi (chaqmoq) Yupiter, odil sudlov ilohasi Yustitsiya. Bu yerda akveduk suv quvuri, altar esa qurbonlik qiladigan joy.

2. Muhammad Rahimhon madrasasi Muhammad Rahimhon 2 tomonidan 1871-yil qurilgan. Madrasa yozgi va qishki masjid, darsxona, kutubxona va xujralardan iborat. Binoning old tomoni ikki qavat qolgan tomonlari bir

qavatli.Hovli76 ta bir qavatli xujralar bilan o'ralgan.Me'moriy inshaot "chor" uslubida bunyod etilgan.Madrasani bunyod etishda g'isht va toshlardan loy, yog'och, tunika, sement, marmar kabi materiallardan foydalanilgan.Madrasa 1990-yilda Xivadagi Ichan qal'a umumjahon madaniy merosiga kiritilgan.

3.Mashrab 1640(1647)-yilda Namanganda tig'ilgan.7 yoshligida xad-savodi chiqqan.15 yoshidan boshlab tasavvuf ilmini egallay boshlagan.Mashrab o'z she'rlarida hukmron tabaqalarning mehnatkash xalqqa o'tkazgan jabr-zulmi ochko'zligini qoralaydi.U 18 yil davomida ko'plab mamlakatlarni kezib chiqadi.Uning "Devoni Mashrab", "Eshoni Mashrab" kabi romanlari bor.U 1711-yilda Balx hokimi Maxmudbiy Qatag'on tomonidan o'ldirildi.

4.Tuzem-yerli xalq mahalliy aholining mustamlakachilar tomonidan atalishi.

10-BILET

1.Vizantiya davlati .Imperator Feodosiyning o'g'illari 395-yilda davlatni 2 ga bo'lib olishadi. Ulardan biri poytaxti Konstantinopol bo'lgan.Bu davlat hududiga bolqon, misr, suriya, falastin, kavkaz, kichik osiyo,krit va kibr orollari kirgan.Davlat tili yunon tili.6-asrda imperiyani Konstantinopol, Aleksandriya, Antioxiya, Edessa shaharlari gullab yashnagan.Konstantinopol osiyo va yevropani bog'laydigan oltin ko'prik hisoblangan.Vizantiya oltin puli nomesma.Vizantiya imperiyasini Vasilevs (yunoncha podsho) boshqargan.Maslahat organi sinklit (lotincha senat) bo'lgan.Vizantiya imperiyasi o'z qudrati cho'qqisiga Yustinian I davriga to'g'ri keladi (527-565).Xotini Feadora.

2. Sherdor madrasasi 1619-1636-yillar davomida Yalangtushbey Bahodir tomonidan quriladi. Mumoriy obidaing qurilishida bir qator ashyolar ishlatilgan: Loy, yog'och, tosh va maxsus qir qotishmasidan foydalanilgan. Sherdor madrasasi gumbazsimon qo'sh va chor uslubida qurilgan. Madrassa 2 qavatli bo'lgan, ichida 54 ta hujra bo'lgan. Samarqand shahrining 2750 yilligi munosabati bilan Sherdor madrasasi Yunesko tashkilotining butun jahon yodgorliklar ro'yhatiga kiradi.

3. Abu Nasr Farobiy 873-yilda Farob shahrida tug'ulgan. U avval ona shahrida keyin esa Samarqand, Buxoro va Bag'dodda bilim olgan. Umrining oxirida Damashq va Xalabda yashagan. 160 dan ortiq asar yozgan ulardan: "Arastuning Metofizika asariga sharh", "Musiqi kitobi", "Baxt-saodatga erishuv haqida", "Fozil odamlar shahri haqida". Farobiy sharqda Arestoteldan keying yirik mutaffakkir-"Mualim us-Soniy" nomi bilan shuhrat topdi.

4. Manifest(lot)- hukumatning juda muhim voqea munosavbati bilan xalqqa qilgan yozma murojati.

11-BILET

1. Kiyev Rusiga 882-yilgan Oleg asos sladi. Undan so'ng taxtga Igor o'tiradi(912-945) ko'chmanchi bijanak qabilalarga qarshi urishdan boshlaydi. Igor 945-yil Drevlyan qabilalariga qarshi janggda xalok bo'laadi. Uning o'g'li Svyataslav 964-yil 22 yoshida taxtga oo'tiradi. Xazar xonligini mag'lub etadi. Gullab yashnagan davri Yaroslav hukmronligiga to'g'ri keladi(1019-1054). Kiyevda avliyo sofiya ibodat xonasini qurdiradi. Fuqarolik va jinoiy ishlar bo'yoicha rus haqiqatini tuzadi.

2. Tillakori madrasasi 1646-1660-yillarda Yalangtush BAhodir tomonidan qurdiriladi. Inshoat chor uslubida qurilgan. Uning qurulishida pishtgan va xom g'isht, loy, yog'och, oltin suvi va qimmatbaho toshlardan foydalanilgan. Hovlisiga 50x50 metr marmar yotqizilgan. 1930-yillarda bu yerda maxsus ustaxona tashkil etilgan. Xozirda davlat muxofazasiga olingan. Memoriy inshoat Yunesku=o tashkilotining butun jahon yodgorliklar ro'yhatiga kiritilgan.

3. Muhammad Rizo Ogahiyning asl ismi Muhammad Rizo Ernazarbiy o'g'lib o'lib 1809-1874-yillarda yashagan. 16 ta tarixiy asarlar muallifi. U arab, fors, turkey tilalrini puxta bilagn. Xorazm ning 1812-1872yillar tarixiga bag'ishlangan asra yozgan. Xiva xonligiga oid "Rioz ud-Davla", "Zubdat ut-Tavorix", "Gulshani Davlat", "Shohidi Iqbol" nomli asarlar yozgan. U shoir ham atrixnavis va tarjimon bo'lgan.

4. Muvaqqat(arabcha)-Vaqtincha, muayyan muddatga tuzilgan hukumat.

12-BILET

1. Saljuqiylar davlati XI asrda oldiosiyoda tashkil topgan. Ular 1071-yil manikistir jangida Vizantiya ustidan g'alaba qozonadi. Saljuqiylar davlatining asoschisi Saljuqning nabirasi Sulton tug'ulib asos solagan. U davlatning yashagan davri 1038-1308-yil. Bu yerda davlat yerlarining katta qismini iqto tarzida harbiylar va amaldorlarga xarbiy xizmatevaziga berilgan. 1243-yildagi mug'ullar bosqini davlatni keying taraqqiyotiga salbiy ta'sir ko'rsatdi. Saljuqiylar davlati parchalanib ketdi.
2. Ulug'bek madrasasi Mirzo ulug'bek tomonidan 1417-1420-yillar davomida bunyod etilgan. Madrasa REGiston maydonidagi 1-qurilgan inshoot bo'lib qo'sh minorali, gumbazli, arkli, chor uslubida qurilgan. Uning qurilishida g'isht(xom va pishiq),loy, yog'och keng foydalanilgan. Memoriy obidaning bugungi xolati xaqida gapirsak, o'chib ketgan devordagi bezaklari qayta tiklangan. V.Shuxov va Muerlar loyihasi asosida shimoliy sharqiy minorasi tamirlangan. Uning ravoqining balandligi 16,5 metr. Samarqandning 2750 yilligidan Yunesko tashkilotining butun Jahon yodgorliklar ro'yhatiga kiritilgan.
3. Abdulla Avloniy 1878-yil Toshkent shahrida hunarmandlar oilasida tug'uldi. U maktab va madrasada talim olib, ma'rig'fatli va chuqur bilim sohibiga aylandi. A. Avloniy o'lkada talim matbuot teatr sohalarini rivojlarinishiga katta hissa qo'shib, 1907-yil "shuhrat" gazetasiga asos soladi. O'zi taashkil qilgan yangi usul maktabi uchun, "Birinchil muallim", "Ikkinchi muallim", "Turkiy guliston yohud Axloq" asarlarini yaratdi. Turon nomli teatr guruhiga asos soldi.
4. Jadid(Arabcha)-yangi degan ma'noni bildiradi.

13-BILET

1. Mug'ul qabilalari qadimfdan Janubiy sibir MANjuriya Va Mug'iliston hududlarida yashagan ular asosan ko'chmanchi chorvachilik bilan shugullangan. XII mulkiy tabaqalanish kuchaygan. Urug'chilik jamolari alohida ko'chmanchi xo'jalik- ayillarga bo'lingan. Ular shomonlikka sig'inishgan. Asoschisi Temuchin(1155-1227) uning laqabi Chingizxon(Kuchli, qudratli) bo'lgan. Mug'ullarda asosiy qo'shinda tashqasri Keshik deb noomlangan maxsus gvardiya shakillantirgan[10000] askar. Ular o'tovlarda yashagan. Chingizxon 1224-yilda zabt etgan hududlarni o'z o'g'lillari Jo'ji, Chig'atoy, O'qtoy va Tuluga uluslarga bo'lib beradi. O'qtoyni taxt voris deb tayinlaydi. Ulus(mug'ulcha)- davlat.
2. Abdullaxon bandi Nurota tumanidagi oqchob yaqinidagi Beklar soy darasida joylashgan. Qadimgi to'gon qoldiqlari o'rnida ulkan band qurdirdi. Abdullaxon bandi Uning ravoqlarining togon tepasida turib ochish yoki berkitishi mumkin, maqsad esa o'sha atrofdagi boz yerlarni sug'orib dehqonchilikni rivojlantirish va yurtni obod qilish edi. Bu tadbirlar o'z navbatida qishloq xo'jalikni rivojlanishini taminlagan. Abdullaxon II 1534-1598-yillarda yashagan.
- 3.Z.M.Bobur 1483-yil 14-fevraldaAndijonda tug'ilgan.Otasi Umarshayx Mirzo bo'lgan.Umarshayx Mirzo 1494-yilda vafot etadi hokimyat 12 yoshli Boburga qoladi. Bobur Samarqandga 4marta yurish qiladi. 1496,1497,1500,1511-yillarda.Bobur 1501-yildagi mag'lubiyatidan so'ng Kobulga ketadi. 1512-yilda Ubaydulla sultondan mag'lub bo'lib kobulga ketadi. Kobulni o'gli Kamron Mirzoga qoldirib o'zi Hindistonga yurish qiladi 1526-yilda Dehlini egallaydi. 1526-yili 27-aprelda Bobur nomiga xutba o'qiladi. Bobur 1530-yili 26-dekabrda 47 yoshida vafot etadi. Boburni Bog'I Oromga dafn etadi. Z.M.Bobur Mubayyin Turkiy Devon Boburnoma asarlarini yozadi. Boburnoma asari 1493-1529- yilgi voqealar haqida bayon etilgan. Boburning 510 yilligi 1993-yili keng nishonlandi.
- 4.Ispravnik-uyezd politsiyasi boshlig'i.

14-BILET

- 1.Choson koreyscha-" tongi tarovat" ilk koreys davlatidir.Uning asoschisi Tangun.Mill.avv 1-asrda Choson uch qirolikka bo'linadi.Bular:Pekche, Silla, Kogryo.Kogryo davlati 4-5 asrlarda koreya yarim orolining shimoliy qismida(lyadun) joylashgan.4-asr boshlarida xitoyliklarni o'z hududidan surib chiqaradi. Keyinchalik esa Parxe davlatiga asos soladi.10-asrda ko'chmanchi kidanlar bu yerni bosib oladi.Koreya yarim orolining janubida 3-4 asrlarda Pekche davlati vujudga keldi.4-asrda markazlashgan davlatga aylanadi.Hattoki

Pekchelik Van In yaponiya taxt vorisiga ustozlik qilgan. Pekche sulolasi qirollari tufayli Koreyaga xitoy yozuvi va iyerogliflari hamda buddizm kirib kelgan. Silla qirolligi Koreya yarim orolining janub-sharqida joylashgan. Dastlab uch qirollik ichida eng zaifi bo'lgan Silla xitoydagi tan sulolasi bilan 668-yilda ittifoq tuzib Koreyani o'z qo'l ostida birlashtiradi. 8 asr o'rtalarida oltin davri bo'ldi.

2. Abdullaxon madrasasi Abdullaxon 2 tomonidan 1588-1560-yillarda bunyod etilgan. Memoriy obida qo'sh uslub namunasi hisoblanadi. Uni qurishda maxsus qir qotishmasidan foydalanilgan. Har ikki tomondan peshtoqlar joylashgan. Darvozadan o'tib ikki yonidagi katta xonalar-darsxona va masjidga kiritiladi. Uning alohida jihati shundaki madrasa o'z ro'parasidagi Madarixon madrasasiga qarab biroz egilgan holatda qurilgan. Memoriy obida 1997-yil Buxoro shahrining 2500 yilligi munosabati bilan UNESCO butunjahon yodgorliklari merosiga qo'shiladi.

3. Najmiddin Kubro. [1145-1221]-yillarda yashagan. U Xorazmda Kubroviya tariqatiga asos soladi. Kubroviya tariqatida Vatanga muhabbat nihoyatga kuchli bo'lgan. Mo'g'ullarning Urganch qamalida Najmiddin Kubro ham qatnashgan. Mo'g'ullar unga shaharni tark etishini aytadi. Ammo N. Kubro "Yo Vatan yo sharaflil o'lim" deb aytgan Chingizxonning taklifini rad etgan. N. Kubro murossasiz jangda 76 yoshida jangda halok bo'ladi.

4. Zemstvo-[ruscha]-vakolatlari cheklab qo'yilgan mahalliy idora, boshqarma.

15-BILET

1. Eftalla davlati. Eftallarning ilk ajdodlari Xitoyning shimoli-g'arbida yashagan. [Xesi] Ular 3-asrda Turonning janubiy va Xarkon[kaspiy] dengizining shimolida o'rnatilgan. 5-ning o'rtalarida diyorimizga kirib kelgan eftallar yozma manbalarda fetal xafal xafal degan nomlar bilan tilga olinadi. Eftal degan nom ilk bor xepal shaklida 5-asr arman manbalarida uchraydi. Eftallar Eron sasoniylari bilan jangda g'alaba qozonib Eron ustiga katta miqdorda o'lpon soladi. Hukmdorlari Po'ro'z[459-484], Kubot (488-531), Anushervon(531-579) keyinchalik eftallar Kobul, Panjob, Urimchi, qorashar, Xo'tan, Qoshg'ar shaharlarini egallaydi. Eftallar davlati V asrning 2-yarmi va 6-asrning boshlarida o'rta Osiyo sharqiy Eron Shimoliy Hindiston va Shimoliy Turkiston yerlarini birlashtirgan.

2. Mir Arab madrasasi Shayx Abdulla Yamaniy tomonidan 1520-1536-yillar oralig'ida bunyod etilgan. Madrasa chor ishlab qurilgan. Madrasaning umumiy tarxi 68,5x51,8 m ovli, 35,4x31,3 m darsxona 8x8, hovli 114 ta hujradan iborat. Madrasaning asosi chuqur qilinib, tog'-toshlari bilan mustahkamlangan. Uning go'rxonasida Uboydullaxonning yog'ochdan yasalgan sag'anasi va Mir Arab, uning qarindoshlari qabrlari bor. Shurolar davrida uning faoliyati vaqtincha to'xtatilganiga qaramay 1945-yil yana tiklandi. Mustaqillik yillarida Buxoroning 2500 yilligi munosabati bilan madrasa peshtoqi va gumbazlaridagi to'kilib ketgan koshinkor naqshlari va yozuvlar qayta tiklangan.

3. Bahouddin Naqshbandiy 1318-yilda Buhoro yaqinida qasri hinduon qishlog'ida matolarga naqsh bosuvchi hunarmang oilasida dunyoga keldi. Yoshligida talim olish bilan bir qatorda kimxob matoga gul bosuvchi hunarmand oilasida dunyoga keladi. Bahouddin "Hayotnoma", "Dalil al oshiqin" nomli asarlar yozib o'z tariqatini yaratdi. Uning Dilba yoru dastba kor [Ko'ngling Allohda bo'lsin qo'ling mehnatda. U tarkidunyochilikni rad etib mehnatsevarlik, odillik va bilimdonlikni targ'ib etadi.

4. Duma[ruscha-o'ylash, fikrlamoq]-Rossiya imperiyasining qonun chiqaruvchi hokimiyati, shahar dumasi – shaharning o'zini-o'zi boshqarish organi.

16-BILET

1 G'aznaviylar davlati G'aznaviylar davlatiga 962-yili G'azna viloyati noibi Alptegin asos solgan.

G'aznaviylarning siyosiy nufuzi Sobuqtegin davrida yuksaladi. [977-997]. Mahmud G'aznaviy davrida [997-1030] sharqning qudratli davlatiga aylanadi. M. G'aznaviy Xuroson hududini so'ng Xorazimni ham egallaydi. [1017] Ammo Masud G'aznaviy davrida [1030-1040] mamlakat tanazzulga yuz tutadi. Oqibatda 1186-yilda G'aznaviylar davlati butunlay tugatiladi. G'aznaviylarda viloyat hokimi voliy shahar hokimi esa rais deb yuritilgan. Viloyatda boshqaruv ishlari amid, shaharlarda esa kutvol tomonidan amalga oshirilgan. Bosh qo'mondon –sipohsalar, lashkarboshi –salar, harbiy qismlar boshlig'I –sarxang bo'lgan.

2.Registon ansambili. 17-asrda Samarqand Registon ansambilining hozirgi qiyofasi shakillantirildi. Samarqand hokimi Yalangto'sh bahodir 1619-1635-yillarda vayrona holatiga tushib qolgan Registon maydonida Ulug'bek madrasasi qarshisida SHerdor madrasasini uning yonida 1646-1660-yillarda Tillakori madrasa – masjidini o'z mablag'laridan bunyod ettirgan. Registon ansambili o'zining rang – barang koshinkor peshtoqlari bilan Markaziy Osiyoning noyob durdonasidir.

3.Nikolay Kopernik [1473-1543]-yillarda yashagan. N.Kopernik Krakov[Polsha] va Italiya universitetlarida o'qidi. Matematika, falsafa, huquqshunoslik va tibbiyot kabi fanlarni o'rgandi. U yerning quyosh atrofida aylanishini isbotlab berdi. U o'z xulosalarini 1543-yilda chop etilgan "Osmon jismlarini aylanishi haqida" nomli kitobda bayon etdi. U maxsus moslamalar yordamida osmon jismlarini 30 yil kuzatgan.

4.Volost.Uyezd tarkibiga kirgan bir necha qishloq yoki ovullardan iborat hududiy bo'linma.

17-BILET

1. Amir Temur 1336-yil 9-aprelda qadimgi kesh viloyatidagi(xozirgi shahrisabz) yakkabog' tumanida(Xo'ja ilg'or qishlog'ida) tug'uladi. Uning to'liq ismi Amir TEMur ibn Amir Tarag'ay ibn Amir Barqul. Onasi Takinaxotun. Shayx Shamsiddin kulol Temurbekning piri bo'lgan.Amir temur mohir chavandoz va jangchi bo'lgan. Amir Temurning asosiy maqsadi markazlashgan davlat tuzish edi. Bu maqsadga 1370-yil 11-aprelda erishadi ungacha eesa 1365-yil tarixda mshxur bo'lgan loy jangidaIlyosxo'ja ustidan g'alaba qozonadi. Amir Temur birin ketin hududlarni qo'lga kiritib boshlaydi. Jumladan sharqiy tirkiston tomon 1 necha m=yurish qiladi. Mug'ullarga zarba berib Farg'ona, O'tror, Yassi va Sayramni bosib oladi. Hisor Badaxshon, Qunduzni ham egallaydi, 1381-yil Hirot, Seiston, Mazondaronni egallaydi. Shundan so'ng Saraxs, Jom, qavsiya, Sabzavor shaharlarini jangsiz egallaydi. Xorazmga 5 marta yurish qilib 1382-yilda egallaydi.Amir Temur tarixda 3 yillik[1386-1388] 5 yillik[1392-1396] va 7 yillik[1399-1404] yurishlarni amalga oshiradi. Bu yurishlar davomida Eron,Ozarbayjon, Iroq, Suriya, Kavkaz kabi hududlarni egallaydi. U 1402-yil Usmoniylar imperiyasi hukmdori Boyazid bilan Anqara jangida to'qnashadi va g'alaba qozonib, Evropani Usmoniylardan asrab qolib, Yevropa haloskori nomiga sazovor bo'ladi. Amir Temur 1405-yil 18-fevralda Xitoyga bo'lgan yurishida halok bo'ladi.

2. Nodir devonbegi xonaqohi. Buxoro shahrining Labihovuz ansambilida joylashgan. Nodir devonbegi xonaqohi 1620-yilda qurilgan. Xonaqoh chor uslubida qurilgan. Inshoot simmetrik arkli [27.5x25 m] kiraverishda ayvon, xonaqoh [11.2x11.2] metr bo'lgan.Memoriy obidaning bugungi kundagi holati avvalgi ko'rinishidan farq qiladi. Sababi devorlari 1914-1916-yillarda Sayid Olimxon tomonidan bir necha bor tamirlangan. Xonaqoh UNESCO tomonidan umumjahon yodgorliklari ro'yxatiga kiritilgan.

3.Isak Nyuton. (1642-1727) Uning fizika fani taraqqiyotiga qo'shgan hissasi butun olam tortishish,mexanik va nurning tarqalish qonunlarini kashf etganligi bilan belgilanadi. I.Nyuton 1671-yilda shisha linzani, kichik oynali linzani ixtiro qiladi. Nyuton 14 yoshidan fan uning asosiy mashg'ulotiga aylanadi. Fan sohasida erishgan yutuqlari uchun 30 yoshga ham to'lmay akademik etib saylandi.

4. Komendant- qal'a yoki tumandagi barcha qo'shinlar boshlig'i.

18-BILET

1.Chig'atoy ulusi XIII asrning 20-yillarida mavrounnahr yettisuv va sharqiy turkistonda tashkil topadi. Chig'atoyni ulusni boshqaradigan o'rdasi ili daryosi bo'yida edi. Chuvingizxon mavrounnahrni Mahmud yalovochga beradi. U xo'jand shahrini o'ziga qarorgoh qilib aytadi. Chig'atoy xonligida yer solig'i kalon, chorvadorlardan olinadigan soliq esa qopchur, davlat xazinasini uchun olinadigan oziq-ovqat solig'i –shulen, hunarmand va savdogarlardan olinadigan solig'-targ'u.Bundan tashqari aholiga jun, tuz va kumush solig'i solingan.Chig'atoy ulusi bu hokimiyat taqsimlanganda uning Chingizxon o'g'li Chig'atoyga tekkan qismi,keyinchalik u chig'atoy davlatiga aylangan.

2. Labihovuz ansambli 1620-yil Imomqulixon tomonidan barpo etilgan. Bu ansambl Buxoroda joylashgan.Uni Nodir Devonbegi barpo etgan.uning uzunligi 45m eni 36m ,chuqurligi 5m bo'lgan katta hovuz hisoblanadi. Atrofini shag'al,marmar va toshlar bn mustahkamlattiradi.hovuz atrofida Nodir Devonbegi madrasasi va xonaqohi ,Ko' kaldosh madrasasi, Ernazar elchi madrasasi bunyod etilgan.

3.Oksford universitetining professori Rojer Bekon (XIIIasr) fandagi yutuqlarga faqat ilmiy kuzatishlar va tajribalar yo`li bilan erishish mumkinligini isbotlaydi.Uning o`zi fizika,optika,kimyo fanlariga oid tajribalar o`tkazadi.Bekon o`zi suzadigan kema,suvosti kemasi va havoda uchadigan apparatlar qurish mumkinligini aytgan.Tajribalar yangi kimyoviy birikmalar , kislotalar,mineral bo`yoqlar olishga imkon beradi.Munajjim va Al-kimyogarlar o`z izlanishlari davomida kimyoviy pech,tozalash, haydash, filtrlash asbob uskunalarini ixtiro qilgan.

4. Pristan(ruscha-kelib to`xtamoq.)-daryolar sohilida qayiqalar kemalar to`xtaydigan joy – bandargoh.

19-BILET

1.XVIIIasrlarda SHimoliy Amerik.Shimoliy amerikada XVIII asrning o`rtalaridanboshlab yagona ichki bozor shakllana boshladi savdo aloqalari rivojlandi. CHunonchi ingliz tili umumiy tilga aylana bordi.

Yevropadan ko`chib kelganlar o`zlarini amerikaliklar deb atay boshladi.bu paytda Amerikanig g`arbida juda ko`p yerlar bo`sh edi. Buyuk britaniya amerikaliklarni g`arbga tomon siljishlarini taqiqllovchi qaror qabul qiladi. (1763-yilda) Buyuk Biritaniyaning mustamlakachilik siyosatiga qarshi Ozodlik farzandlari deb ataluvchi tashkilotga asos soladi. 1776-yil 4-iyulda AQSH mustaqillikka erishadi.

2.Dishan qala haqida malumot bering Dishan qala tashqi qala. 1842-yilda Xiva xoni Olloqulixon dushmandan saqlanish uchun uzunligi 6250 metr, balandligi 7-8 metr qalinligi 5-6 metr bo`lgan devor qurdiradi. Ichan qalada 4ta darvoza bo`lsa Dishan qalada esa 10 ta darvoza bo`lgan.

3. Ajniyoz Qasiboy. O`g`li(taxallusi Zevar) Mo`ynoqdagi eski maktabda so`ngra Xivadagi SHerg`ozixon madrasasida o`qigan. Qaraqalpoq ziyolilari ichida 1-bo`lib oxund (o`qimishli)darajasiga erishgan. SHoirning

Bo`zatov dostonida qataqalpoq xalqining hayoti ularning yurtma –yurt ko`chib yurishi haqida yozilgan. Ajniyozni bizgacha 100 dan ortiq she`rlari va dostonlari yetib kelgan. Uning “qiz Mengesh bilan aytishuv” dostoni ham bor. Uning hayoti va ijodi haqida qaraqalpoq yozuvchii K.Sultonov “Ajniyoz” romanini yozadi.

4. Kazak-rus davlatida o`rta asrlarda krpasnoy dehqonlar orasidan

Chekka hududlarga qochib borib erkinlikka chiqqan kishilardan tuzilgan qo`shin.

20-BILET

1. XVI-XVII asrlarda Germaniya. Bu davrda Germaniya 300dan ortiq mayda knyazliklarga bo`linib ketgandi. Siyosiy tarqoqlik yagona ichki bozorning vujudga kelishiga imkon bermadi. Bu vaqtga kelib germaniyaning xalqaro miqiyosda mavqeyi ham yo`qala bordi.1-dan dengiz savdo yo;llarining Atlantika okeaniga ko`chishi va misning qadri yo`qala borgani. Ustiga-ustak 1524-1526-yillarda dehqonlar urishini mag`lubiyatga o`chrashi keyinchalik 30 yillik urishda(1618-1648) mag`lubiyatga uchrashi Yevropadagi siyosiy mavqeyini tushurib yo`bord. Ichki siyosiy tarqoqlik XVII asrning 2-yarmidan Germaniyani Yevropaning kuchli davlatlar o`rtasida qo`g`irchoqqa aylantirib qo`ydi(shvitsiya,fransiya va turkiya).

2. IX asrda Bag`dodda “Bayt ul hukma” tashkil etildi. Unda katta

Kutubxona Bag`dod va damashqda astranomik kuzatishlar olib boriladigan rasadxonalar mavjud edi. Bu ilm dargohida jalb etilgan ilmi toliblar tadqiqotlar bilan bir qatorda qadimgi yunon va hind olimlarining ilmiy merosini o`rganish va asarlarini arab tiliga tarjima qilish bilan shug`ullanardilar. AL XORAZMIY ,AHMAD AL FARG`ONIY, AHMAD AL MAVRIZIY ,JAVHARIY, YAHYO BIN ABU MANSUR kabi olimlar ijod qilgan.

3. Abu Rayhon Beruniy.(973-1048) Xorazmning Kat shahrida tug`ilib Urganchda ta`lim olgan. Beruniy astronomiyaga geografiya matematika va tarix fanlari bo`yicha 160 dan ortiq asar yozgan. Uning Qadimgi xalqlardardan qolgan yodgorliklar hindiston,meneralogiya,geoteziya kabi yirik asarlar shular jumlasidandir. Beruniy1029ta yulduzning kordinatalari kattaliklari qayd etilgan astranomik yulduzlar

javalini xamda dunyoning geografik xaritasini tuzgan. Xozirga kunda qoraqalpoqiston shahar sharqshunoslik institut beruniy nomidagi davlat mukofoti ta`siis etilgan.

4. Admiral- Arabcha dengiz xukumdori xokimi xarbiy dengiz flotining qo`mondonlariga beriladigan unvon.

21-Bilet

1. 16-17-asrlarda xitoy.16-asrda xam xitoyda min sulolasi xukmronlik qiladi. Buning ustiga davlat xamda dexqon yerlarining katta yer egalari qo`liga o`tish kuchaydi. Davlat idorali amaldorlari o`rtasida o`z boshimchalik korrupsiya xamda davlat mansablarini sotishadi chog`i. Muxolifat asosiy kuchini o`rta va mayda yer egalari shuningdek ziyolilar tashkil etdi. Bu davrda xitoyga manjuriya davlati xavf solib turardi.Ular 1636-yil xitoyni egallaydi va sin sulolasiga asos soladi.Abu Xay(1626-1643), SIN sulolasi 1911- yilgacha hukmronlik qilgan.
2. Go`ri amir Amir Temur tomonidan 1403- yilda suyukli nabirasi Muhammad Sultonga atab qurilgan maqbara sanaladi. Samarqandda uning qabri ustigha maqbara qurilishi boshlandi va keyinchalik bu “Go`ri Amir deb nom oldi”. Memoriy obida qurilishida xom va pishtgan g`isht, loy yog`och, maxsus qir qotismasi, oltin, kumush, marmar va nefrit toshidan foydalanilgan. Maqbaraning pastki qismi to`rtburchak ya`ni chor uslubida qurilgan. Tepa qismi es sharq an`analarini o`zida mujassam etgan. Bu maqbarada Amir Temur uning piri mir Sayyid Baraka, o`g`illari Umarshayx, Mironshoh, Shohrux, Nabiralari Muahmmad sulton, Ulug`bek va boshqalar dafn etilgan.
3. Mahmud Zamaxshariy 1075-yil Xorazmning Zamaxshar qishlog`ida dunyoga kelgan.U Buxoro, Marv,Nishopur, Isfaxon, Bag`dod va Makkada hayot kechirib ijod qiladi.U 50 dan ortiq asarlar yozgan.Uning arab tili fonetikasi va morfologiyasiga bag`ishlangan “Al mufassat”, Qur`oni karim tasviriga oid “Al kashshof” asarini yozadi.Zamaxshariy arab va g`ayri arablar ustoz, Xorazm faxri kabi nomlar bilan ulug`langan.
4. Vitse.-O`rinbosar; vitse – qirollikda qirol nomidan mustamlaka o`lkalarni boshqaruvchi davlat amaldori.

22-BILET

1. Bu davrda Buyuk Britaniyada sanoat gurrakib rivojlandi. 1816- yilga kelib Buyuk Britaniyada mashinalar 150 mln odamning qo`l mehnatiga teng kelgan ishini bajaradi. Vaholanki bu davrda Buyuk Britaniya aholisi 12 mln kishini tashkil etgan. 1825- yilda Buyuk Britaniyada dunyoda 1-temiryo`l qurildi. Sanoatning yangi tarmog`i paravozsozlik paydo bo`ldi. Bu esa qudratli savdo va dengiz floti tuzishga imkon berdi.1832- yilda parlamlnt islohot o`tkazdi. Bunga ko`ra parlamentdan sanoat markazlariga 144 o`rin ajratib berdi. Tashqi siyosatda Gibraltar, adan, Keyptuan, Singapur, Gonkongni bosib oldi. XIX – asrning 50- yillarida dunyoda 1- o`ringa chiqdi.
2. Ma`buda Artemida sharafiga Efes shahrida (bu shahar hozirgi Turkiya hududida joylashgan) insonlarni lol qoldiradigan ibodat xona qurilgan.Afsonalarga ko`ra Artemida Zevsning qizi bo`lgan. U hosildorlik,ov va oy ma`budasi edi.Ayni paytda hayvonlar homiysi shuningdek ayollar madadkori hisoblangan.Artemida ibodatxonasining tomini qoya toshlardan ishlangan 18mli ustunlar suyab turganIbodatxona ichiga yunon rassomlarining ajoyib asarlari joylashtirilgan. U qadimgi dunyoning 7mo`jizaiga kiritilgan.Tarixda qolmoqchi bolgan insonlar uni yoqib yuborgan.
3. Venetsiyalik savdogarlar –Pololar oilasi vakillari XIIIasrda mo`g`ullar xonining qarorgohiga yetib brogan. Marko Polo 25yil davom etgan sayohatining 17yilini Xitoyni egallagan mo`g`ul xoni Xubilay saroyida ximatda o`tkazgan. XIXasrdagina dengiz orqali o`tib XIIIasrda Marko Polo sayohat qilgan o`lkalarni yevropaliklar o`z ko`zlaei bilan ko`radi. Marko Polo o`zining Marko Polo kitobida sayyoh 1271-1295-yillar davomida Uzoq sharq va Xitoyda ko`rgan kechirganlarini tasvirlaydi.
4. Armada-ko`plab kemalardan iborat katta flot.

23-BILET

- 1.Usmonlilar imperiyasi mutloq monarxiya shaklida edi. Davlatni Sulton boshqarar edi. Aholining ruhoniylardan boshqa barcha sultonning quli edi. XVIII asrning oxiriga kelib Yevropaning barcha davlatlari uning zaiflashib qolganidan foydalanib qolmoqchi edi. Bular Buyuk Britaniya Fransiya Avstriya va Rossiya edi. Budavlatlarning Usmonlilarga qarshi harakati tarixda “SHarq masalasi” nomi bilan kirdi. Bu davlatlar

yig'ilib Gretsiyaga muxtoriyat beradi.[1827]. 1830- yilda Fransiya Jazoirmi bosib oladi. Yevropa davlatlari Turkiyaning ichki ishlariga aralashishni tobora kuchaytirdi. 1853- yilda Rossiya va Turkiya o'rtasida “Qirim urushi bo'lib o'tdi. Urushda Turkiya g'alaba qozondi. CHunki Buyuk Britaniya va Fransiya ham Turkiya tomonidan qatnashgan edi. Ayni paytda Turkiya moliyaviy qaramlik botqog'iga ham bota boshladi. 70- yillarda uning chet davlatlardan qarzi 2,4 mlrd frankni tashkil etdi. Shu tariqa bir vaqtlar dunyoning 3 qit'asida ham katta-katta mustamlakalarga ega bo'lib olgan Turkiya endilikda Yevropaning buyuk davlatlari yarim mustamlakasiga aylandi.

2. Mustaqillik va ezgulik monumenti. Bosh maydonimiz – Mustaqillik maydonida oshirilgan bunyodkorlik ishlari hammamizning ko'nglimizni faxr va gururga to'ldiradi. 1992- yilda maydonda o'rnatilgan Mustaqillik monumentida O'zbekiston xaritasi tasviri tishirilgan. 2005- yilda bu monument oldidan

“Baxtiyor Ona” siymosi joy oldi va Mustaqillik monumenti endi “Mustaqillik va ezgulik monumenti” deb ataladigan bo'ldi.” Mustaqillik va ezgulik monumenti” ga yo'l “Ezgulik arkasi” dan bo'shlanadi.

3. Narxashiy tarixchi, olim. U Buxoraning narshax qishlog'da to'g'lgan. U 899-959-yillarda yashagan. Narxashiy “Buxoro tarixi” nomli asarni yozgan.

4. Burjuaziya (shaharning hurmarli, mo'tabar fuqorolari)- aholining savdo-sotiq, sanoat, bank kabi sohalarida tadbirkorlik faoliyati yuritish orqali daromad topish hamda ishlab chiqarishda yollanma mehnatdan foydalanuvchilar tifi. Bu atama dastlab sudiya, advakat, natarius, shifokorlarga nisbatan ishlatilgan.

24-BILET

1. Xiva xonligiga 1512- yilda Elbarsxon asos soladi. Elbarsxon poytaxtni Vazir shahridan urganch shahriga ko'chiradi. O'z o'g'illari nomiga g'oz i laqabini qo'shib aytishni buyuradi. XVII asr boshlarida Xiva xonligining ahvoli anchayin murakkab edi. Arab Muhammadxon davrida (1602-1621) parokandachilik kuchayadi. 1616- yilda Arab Muhammadxonning 2ta o'g'li unga qarshi chiqadi. Ular Habash Sulton bilan Elbars sultonlar edi. 1623- yilda taxtni Asfandiyorxon egalladi. Asfandiyorxon vafot etgach taxtni ukase Abulg'oz i sulton egallaydi. (1644)- yilda. Uning davrida xonlikdagi 32 urug' 4 ta yirik guruhga bo'linadi. Bular : Qiyot – Qo'ng'iroq , Qang'il – Qipchoq, Uyg'ur – Nayman, Nukus – Mang'it urug'lari edi. Ularni har birini INOQ boshqargan.
2. Motamsaro Ona haykali. 1999- yil Toshkentning bosh maydoni Mustaqillik maydoni yonida Xotira maydoni majmuasi bunyod etildi. Bu yerdagi yodgorlik devorlariga kitob betlari shakli o'rnatildi. Ularga 2-jahon urushida halok bo'lgan O'zbekistonlik askarlarning nomlari bitildi. Majmuada Motamsaro ona haykali ham o'rnatilgan . Haykalda urushda o'z farzandini yo'qotgan onaning g'am-g'ussasi aks ettirilgan. Haykal yonida urushda halok bo'lganlar xotirasi uchun mangu olov yonib turadi.
3. Asli Genuyalik admiral X.Kolumb (1451-1506) yillarda yashagan. Sayyoh X.Kolumb 1492-yil 6avgustda 3 ta kemada birinchi ekspeditsiyasini boshladi. 1492-yilning 12-oktabr kuni Karib dengizi orollaridan biriga tushdi. U bu orolni San- Salvador (Muqaddas xaloskor) deb atadi . Shu tariqa Kolumb Hindistonga boraman deb Amerikani kashf etilishiga asoschi bo'ldi. Hindistonga boradigan yo'lning xaritasini tuzgan italiyalik xaritashunos Toskanelli ekvator uzunligini o'lchashda 12000 km ga adashgan edi. Kolumb Hindistonga keldim deb o'ylab u yerni tub aholisini hindular deb ataydi. Amerikaning nomi italiya dengizchisi Amerigo Vespuchchi (1454-1512) nomi bilan bog'liq. 1507-yil Lotariniyalik olim Valdzumiller Kolumb kashf etgan yangi qit'ani A.Vespuchchi sharafiga Amerika deb ataydi.

25-BILET

1. Qo`qon xonligiga 1710-yilda Shoxruxbey asos soladi. Qo`qon xonligida iqtisodiy hayot sun`iy sug`orishga qaratilgan edi. Yerga egalik qilishning 3 shakli: amlok, xususiy va vaqf yerlari. Xonning yerida ishlaydiganlar 10000 ga yetardi, ular: mardikorlar, xususiy yerlarda ¼ qismi uchun ishlaydiganlar chorikorlar, ½ qismi uchun ishlaydiganlar korandalar deyilgan. Qo`qon xonligida : Qo`qon (go`zal , yoqimli ), Marg`ilon(o`tzor, maysazor) , Andijon (andi urug'i) nomidan, Namangan (tuz koni ) nomidan olingan. Qo`qon shahrida 120 ta maktab , 40 ta madrasa va masjid, Marg`ilonda 80 ta maktab , 10 ta madrasa va masjid bor edi.

2.Yustinan I davrida Konstantinopolda barpo etilgan Avliyo Sofiya ibodatxonasini, hech shubhasiz ilk o'rta asrlarning eng muhabbatli memorchilik inshooti deb atash mumkin. Uning ulkan gumbazi 40 ta deraza gulchambari bilan qurshalgan. Turli xil toshlar va oyna parchalaridan yasalgan juda ajoyib mozaikalar ibodatxona devorlarini bezagan.X-XI-asrlarda to'g'ri burchakli ibodatxonalar o'rniga ko'rinishidan xochsifat, o'rtasi xoch gumbazli ibodatxona devorlarini bezagan.

3. Islom Karimovning hayoti va ijodi. Islom Karimov 1938-2016-yillarda yashagan. U Samarqand viloyatida tavallud topgan. I. A .Karimov 1990- yilning 24- martida O'zbekiston tarixining birinchi bor prezidentlik lavozimi tasis etildi. I.A Karimov O'zb prezidenti etib saylandi. 1990- yilda "Mustaqillik Deklaratsiyasi" qabul qilindi. 1991- yilning 29-dekabrida O'zbekiston Respublikasining prezidenti etib saylandi. Ayni paytda I. Karimov O'zbekistonning mustaqilligini ta'minlashni o'zining asosiy vazifasi deb e'lon qildi. O'zida xalqning o'tmishi, buguni va kelajagini , orzu-maqсадlarini aks ettiradi. Shuning uchun O'zb. ham qisqa vaqt ichida davlat ramzlarini qabul qildi. O'zb. res .prezidenti I. Karimov tnlangan yo'l haqida bunday degan edi: "O'zbekiston hech kimdan sadaqa so'ramaydi, faqat tengma-teng hankorlikka tayyor". I.Karimov

1996-yilda Andijonning Asaka shahrida Janubiy Koreya bilan hamkorlikda "UzDAEWO" kompaniyasiga asos soladi. Bu ulug' zotning oxirgi qilgan buyuk ishlaridan biri bu vodiya qurdirgan Angren-Pop temiryo'li edi. Islom Karimov 2016-yil 2-sentabr kuni vafot etdi.

4. Patent(lotincha –ochiq, aniq-ravshan)-1) biron-bir ixtironing davlat tomonidan e'tirof etilgani va ixtirochining o'z ixtirosiga olgan huquqini tasdiqlovchi hujjat; 2) savdo yoki ishlab chiqarish huquqi yoki imtiyozini beruvchi hujjat.

26-BILET 1.

Shunday qilib, 1756-yili Buxoroda hokimiyat tepasiga yangi

sulola - mang'itlar sulolasi keldi va davlatni 1920-

yilgacha idora qildi. Shundan boshlab Buxoro xonligi endilikda Buxoro amirligi deb ataladigan bo'ldi. Mang'itlar 92 o'zbek qabilasining biri edi. Buxoro davlatida yer-suv mulkchiligining uch shakli mavjud edi: 1) davlat yerlari (bu amlok yerlar deb ham atalgan); 2) mulk yerlari (xususiy); 3) vaqf yerlari. 1837-yilda Amir Nasrullo muntazam piyoda askarlar qo'shini tuzib, ular uchun maxsus kiyim (qizil kamzul, oq shalvar va qalpoq) joriy etildi. XIX asrning o'rtalariga kelib 2500 nafarli sarbozning har biri nayzali miltiq, qilich va to'pponcha bilan qurollangan edi. Xizmatdan bo'sh kunlari ular oddiy xalat kiyib yurishgan. Mashq, urush va kiyinish nizomlari ishlab chiqilgan.

2. Mil.avv.305-yilda Rodos shahri aholisi shaharning bir yillik qamaldan xalos bo'lganligi sharafiga shahar homiysi Quyosh xudosi Geliosning haykalini yaratishga qaror qildilar . Balandligi 35 m bo'lgan bu haykal misdan ishlandi. Haykal haykaltarosh xires tomonidan bunyod etilgan. 12 yil davomida. Haykal quyoshxudosi geliosning boshi quyoshga tegib turgandek tasvirlagan.

3. kamoliddin behzod 1455-1536-yillarda yashagn. O'z davrining buyuk rassmoi kamoliddin Behzod avoiyning zamondoshi edi. navoiyning murruvai bilsn menyuturachi rassom bo'lib voyaga yetdi. Behzod Sharafiddin aliyazdining "Zafarnoma", jomiyning "Solomon va Afbsol", Sadiiyning "Bo'ston", Xotifiyning "Temuroma" shuningdek Navoiyning kitoblariga betakror menyaturalar yaratdi. Kamoliddin Behzodning asarlari go'zallik shaydolarini hamon hayratga solib kelmoqda. Toshkentdagi milliy rassomlik va dizyn intitutigaga KAmoliddin Behzd nomi berildi. 200-yilda uning tavalludining 545 yilligi nishonlandi

4.Monarxiya(yunon-yakka hokimlik) – cheklanmagan huquqga ega bo'lgan yakka shaxs boshqaradigan davlat.

27-BILET

1. 1871-yil 18-yanvarda prussiya qiroli Vilgelm I germaniya imperatori deb e'lon qilindi. Mnshu yil konstitutsiyasi nham qabul qilindi. Elzas va Lotorngiya maxsus imperiya viloayati bo'lib kirdi. Bu davrda germaniya imperiyasini qonun chiqaruvchi organi 2 ga mandistrat va rexstag. 1871-yilgi nkonstitutsiyaga binoan imperator bir vaqtning o'zida prussiya qiroli ham hisoblanadi. Bu paytda konler ottofon bismark edi. Temir konsler 20 yil (1871-1890) hukumatni boshqardi. Germaniyaning booshqa davlatlardan o'zib ketishiga

bir nechga sabablar bo'ldi. Ulardan Tomson tomonidan Fosfor olishni soddalashtirish edi. chunki Germaniya fosforning makoni edi. Germaniya asta sekinlik bilan agrar davlatdan industrial davlaga aylandi. 1914-yilga kelib Germaniyada sanoat ishlab qchiqarish 1871-yilga nisbatan 7 marta ko'paydi. Sanoat oishlab chiqarish bo'yich a yevropada 1-, dunoda esa AQSh dan keying o'rinda turar edi.

2.Aleksandr Mayog`ill mil.av.283-yil qurulgan mayqonng bvalndligi 120 metr. Uning eng yuqor qismi gumbaz bilan qoplangan. Gumbaning ustiga dengiz xudosi Posidonning 7 metrlik haykali o`rnatildi. Gumbaznin sayqallangan granit ustunlar ushlab turgan uning ustki qismida kechasi bilan yoninb turgan mayoq olovi dengizchilarga uzoqdan ko`rininb turgan. Mayoq kemalarning aleksandriya shahri bandargohiga kirish xavsuzligini ta`minlagan.

3. Mirzo Ulug`bek Amir Temurning o`g`li Shohrux Mirzoning farzandi edi. u 1394-yil tug`ulgan. Ulug`bekka Mavlono Ahmad va qozizoda Rumiylar ustozlik qilgan. Ulug`bek movrounnahrda 40 yil hukmronlik qilgan. "Ulug`bek ziji" asarinin yaratgan. Asarda 1018 ta yulduzning o`rni shrhlangan, Tarix faiga oid "To`rt ulus Tarixi" asaarini yaratdi. Buxoro , Samarqand, Gijduvon shaharlarida madras barpo ettiradi. U Ulu`bek rasadxonasi(1424-1429) Ulug`bek madrasasi esa 1420-yilda Samarqandda qurulgan. 1994-yil Ulug`bek tavalludining 600-yilligi nishonlandi. 2009-yil BMT tomonidan xalqaro Astronomiya yili deb Elon qilingan. Ulug`bek 1449-yil o`z o`g`li Abdulatif tomonidan o`ldirilgn.

4. Demokratiya(demos – xalq, Kratos-hokimiyat) – ya`ni Xalq hokimiyati degan ma`noni anglatadi. Davlat boshqaruvida xalqni o`rni katta bo`ladi.

28-BILET

1. Bu davrdaq BUyuk Britanya konstitutdiysviy monarxiya edi.BB da qaysi partya parlamen salovida g`olib chiqsa shu partiya hukumat tuzr edi. ular KOnservatorlar va Liberallar partiyasi edi. 1867-yil parlament islohoti tugfayli mulk senzi kamaytirildi, erkaklarning 50% fozii saylovda qatnashadigan bo'ldi. Bu davrda BB "jahon Ustaxonasi" nomini oldi. XX asr ning boshlarida tashqi siyosati ko`plab aloqalar olib brogan XIX asrning oxiriga kelganda mutamlakaga aylamtrilgan hududlar 33 mln.kv/km ni tashkil etadi ularda 370 mln aholi yashardi. Bu davrda majoziy ma`nooda "hindiston BB ni boquvchi enaga, Misr esa BB imperiyasi ga kiydirilgan tojdir" uning madhiyasiga britanya dengizlarni boshqar hukmronlik qil deyilagndi.

2XX asrning boshlarida Turkiston ozdodligi uchun kurashagan barchasi bosmachilar deb ataldi bulardan Behbudiy, Munavvar qori, Fitrat, Cho`lpan Qodiriylar va mashhu shoir Usmon Nosir kabi 100 lab bobolarimiz bor edi. ularning barchasi 1938-yil 4-oktabrda qatl etilgan Sovet mustamlakachiligi yillarida F Xo`jayev A.Ikromov kabi ko`plab davlat rahbarlari Qatag`on qurboni bo`lishdi. Sovet imperiyaiga qaramlik salkamk 130-yil davom etdi. Mustaqillikka erishganimizdan keyin Islom Karimov tashabbusi bilan 2000-yil shahidlar xotirasi yodgorligi 2002-yil esa Qatag`on qurbonlari xotrsi muzeyi ochildi.

3.Mashxur huquqshunos olim BAhouddin MArg`inoniy 1123-yilda Rishtonda(FArg`ona) tavallud topgan. Marg`inonining eng nodir asari 4 jildlik Hidoya asaridir. Hidoya Islom huquqshunosligi bo'yich mukammal asar bo`lib bir nech asrlardan buyon huquqshunoslarga asosiy qo`llanma bo`lib kelmoqda. Kitob bir necha tillarga tarjima qilingan xozirgi kunda ham muhim manba sifatida foydalaniladi. 2000-yilda Marg`inoniyning 910-yilligi nishonlandi.

4. Respublika so`zi lotincha xalq ishi umumiy ish degan ma`ni anglatadi.

29-BILET

1. Bu davrda Avstra Vengiriya imperyasining Avstrya qirolligi tarkibida Chixiya, Moraviya, Gallitsiya va Bukovina Vengiriya tyarkibida esa Slovakiya, Xorvatiya va Transilvansiya kirgan. Mamlakatni gabsburglar 1867-yildan 1918-yilgacha boshqargan. Imperiyada 3 ta vazirlik tashkil etilgan ular tashqi ishlar, Harbiy va dengiz, Moliya faoliyat yuritgan. Bu davrda Avstrya va vengrya gurkirab rivojlanib bordi ammo nemis kapitali qishloq xo`jsligiga kira boshladi. Avstryaning 200 000 ga yeri nemis pomeschchiklariga tegishli edi. 1889-yilda Avstrya satsial demokratik partiyasi(ASDP) tuzildi. 1912-yilda Avstrya-Vengriyada og`ir iqtisodiy vaziyat yuz berdi. Eksport salohiyati keskin kamaydi.

2. Ulug`bek rasadxonasi 1424-1429-yillarda Samarqand shahri yaqinidagi obirahmat anhuri bo`yda qurildi. Bu ulkan minoraning balandligi 31 metr bu yerga g`iyosiddin jamshid boshchiligida ulkan sekstsant

o`rnatilgan. Rasadxonada qozizoda Rumiyy g`iyosiddin Jamshid va ali qushchilar faoliyat yuritgan. Rasadxonadagi kuzatishlar tufayli 1018 ta yulduzning o`rni va holati aniqlangan. Uning etagida 2 ta chorbog` barpo etiladi ular: Bog`I maydon va chinnixona nomi bilan mashhur. Rasadxona joylashgan mavzey xalq o`rtasida Naqshi Jahon nomi bilan shuhrat qozongan.

3. Qrim-tatar ma`rifatparvari bo`lgan Ismoil G`aspirali (1851-1914) butun turkey xalqlar o`rtasida yoyilgan jadidchilik harakatini asoschisi hisoblanadi. U diniy va dunyoviy bilimlarni chuqur egallagan. Ismoil G`aspirali 1984-yilda Qrimdagi bog`cha saroyida 1-jadidchilik maktabini ochadi. U o`zining tuzgan dasturi asosida 40kuunda 12ta o`quvchining savodini chiqardi. Uning 1888-yilda "Rahbari muallimi yoki Muallimlarga yo`ldosh" kitobini chop etdi. G`aspiralining 1893-yilda Toshkent, Samarqand, Buxoroga tashrif buyurib ma`rifatparvarlik g`oyalarini keying rivojiga turtki bo`ldi. 1893-yilda Buxoro amirligida 1-yangi usul maktabi ochildi.

4. Yabg`u xoqon – xoqon urug`idan bo`lgan yurt hokimi.

30-BILET

1. 1870- yil Italiya qo`shini tomonidan egallangan Rim shahri Italiya qirolligining poytaxtiga aylantirdi. Bungacha papa Piy IX Rim shahrini Italiyaga qo`shilishiga qarshi edi. Italiya konstitutsion monarxiya davlati edi. Parlament 2 palatali [Senat va Deputatlar palatasi] edi. Italiya bu davrda ham agrar davlat edi. Italiyada ichki va tashqi qarz nihoyatda ko`payib ketadi. SHunga qaramay kapitalizm rivojlana bordi. Temiryo`l qurildi. Italiya savdo floto dunyoda 3- o`ringa chiqdi. Italiyani Fransiya va shvetsariya bilan bog`laydigan temiryo`l quradi. Tashqi siyosatda Italiya Germaniya va Avstriya – Vengriya ittifoqiga qo`shildi.
2. Norbo`tabiy madrasasi Qo`qin xoni Norbo`tabiy tomonidan bunyod etilgan. 1798- yilda qurilishi yakunlangan. Obidaning qurilishida xomva pishgan g`ishtdanm, marmar quyma ganch, tosh, yog`och va tunukadan foydalanilgan. Norbo`tabiy madrasasi 1 qavatli To`rtburchak tarhli (52x72). Hovli (38x38). Norbotabiy madrasasining asosiy qismi pishgan g`isht bilan qurilgan. Eshiklari girrix naqshlari bilan bezatilgan. Peshtoqi shimolga qaragan. Garchand Qo`qonda qurilgan bo`lsa ham Buxoro memorchiligi uslubida qurilgan. Uning atroflari 2001- yilda ko`kalamzorlashtirilgan. UNESCO tomonidan ro`yxatga olingan.
3. AHMAD AL- Farg`oniy. Abul Abbos Ahmad ibn Muhammad ibn Kasr al Farg`oniy (797-865)- yillarda yashagan. Quva shahrida tug`ilgan. SHarqda Al Farg`oniy Yevropada esa Alfraganus nomi bilan mashhur bo`lgan. 832-833- yillarda suriyada yer meredianini o`lchashda qatnashadi. 861- yilda "Miqyos an Nil" ni yaratadi. U 8 ta asar yozgan =. Ular orasida "samoviy harakatlar va umumiy nujum kitobi ham bor edi. Farg`oniy matematika astronomiya va geografiya bilan shug`ullangan. XVI- asrda Oydagi krater nomi berildi. 1998- yili tavalludining 1200 yilligi keng nishonlandi.
4. Ixshid – viloyat hokimi.

